

בענין גדר ויסוד מצות מעקה

יום ה' לש"ק פ' כי תצא תשפ"ב

1. פרשת כי תצא (כב:ח)

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעְקָה לְגַגְךָ וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ

פרש"י – מעקה - גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תיקא כעין תיק שמשמר מה שבתוכו

2. גמ' ב"ק טו:

דתניא, רבי נתן אומר: מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו? ת"ל: לא תשים דמים בביתך.

3. רמב"ם הל' רוצח פרק י"א

הלכה א מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו שני + דברים כ"ב ח' + ועשית מעקה לגגך, והוא שיהיה בית דירה אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו, וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה.

הלכה ד אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשל בו אדם וימות כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים חייב לעשות להן חוליה גבוהה עשרה טפחים או לעשות לה כסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה שני + דברים ד' ט' + השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים.

הלכה ה הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד על כך מכין אותו מכת מרדות.

4. מנחת חינוך (מצוה תקמ"ו)

שוב ראיתי בסי' מחנה אפרים בהלכו' שלוחין בסי' י"א שחקר אם עושה מעקה על ידי עכו"ם אם צריך לברך וע"ש שכי דעל ידי פועל עכו"ם בשכירות אף דאין שליחות לעכו"ם פועל כידו וכו' ואח"כ כי כל היכא דא"צ שליחות אף ע"י עכו"ם ש"ד ומעקה א"צ שליחות ע"ש. **ולפענ"ד** דצריך שליחות ככל מ"ע ואם אי עשה שלא מדעתו לא קיים המצוה וביטל מ"ע ככל מ"ע שבתורה כנ"ב בס"ד...

והנה לפמ"ש דמצוה זו הוא מ"ע ככל המצות כציצית ודומיהם וכן מבואר בדברי הר"מ בפ"א מה' ברכות דכל דבר שהוא אסור מפני הסכנה אין מברכין וכו' ועל עשיית מעקה אם עשה בעצמו מברך לעשות מעקה ואם עשה מעקה לאחרים מברך על עשיית מעקה וכו' ע"ש חזו"ן דהוא מ"ע ככל מ"ע שבתורה א"כ נראה ברור דהוא בעצמו או שלוחו מחויב לעשות מצוה זו דמצוה דרמ"א עלי' מחויב הוא או שלוחו כמותו כמו מילה והפרשת חלה וכדומה אבל אם עושה המצוה ע"י חש"ו או עכו"ם דלאו בר שליחות לא קיים המצוה וביטל מ"ע ניהו דעל הל"ת לא עבר כיון דהוא נשמר ולי"ש לא תשים כו' כמו כל ל"ת אך המ"ע לא קיים דמ"ע צריך לעשות או הוא או שלוחו כמו הפרשת תרומות ומעשרות או כדומה הרבה מצות ואם נעשה ע"י אנשים דלאו בני שליחות הם בודאי לא קיים וביטל המ"ע והדברים ברורי' מאד. **ובזה מיושב קושית התוס' בקידושין דף ל"ד בד"ה מעקה שהקשו על הא דמבואר שם דנשים חייבות במעקה דהוי מ"ע שלא הזמן גרמא תיפוק לי' אפי' אם אינם חייבות בעשה הא הו"ל ל"ת ולא תשים דמים ועל הלאוים מזהירים ע"ש. ולפמ"ש ניחא דאי בתורת ל"ת היתה אשה יכולה לעשות מעקה ע"י עכו"ם או חש"ו דלאו בני שליחות אבל עתה התורה חייבה אותם לקיים מ"ע וצריכה לעשות בעצמה או ע"י בר שליחות ובאם לאו בטלה עשה המחויבת וזה ברור בס"ד.**

5. רמב"ם הל' ברכות יא:ב

... ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה...

6. חיי אדם (טו:כד)

... ואם יש לו בור ובאר בחצרו, ישגיח שיהיה סביב לו חוליא... וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה, שנאמר [דברים ד, ט] השמר לך ושמור נפשך... ונראה לי דאין מברכין על עשייתן (אף על גב דהעושה מעקה מברך, התם בהדיא כתיב ועשית מעקה. אבל להסיר המכשולות העיקר הוא שעובר בלא תעשה, כדאיתא בספרי, אין לי אלא גג. מנין לרבות בורות, תלמוד לומר לא תשים. ואף על גב דהרמב"ם והש"ע כתבו דעובר מצות עשה דהשמר נפשך, אין מברכין על עשה זו שאינה מיוחדת על זה אלא היא כללית. והמדקדק ברמב"ם וטור וש"ע בחו"מ סי' תכ"ז, יראה להדיא דכן הוא)...